

**הגים
הזמנים**

לקח ועיון במשנת
המועדים ותקופות
השנה

ונטען עץ כרמ'ים וואכלן פרי'ם

ונטעתם עץ

אנו מבקשים לברך נדון מעשי:

■ אדם המבקש לטעת עץ, האם ישנה עדיפות הלכתית לטעת עץ מסוים בדווקא?

אדם שיש לו גינה קטנה ויכול לטעת רק עץ אחד, מתבאר מדברי חכמינו שלכתחילה יש לטעת עץ החביב עליו שיהנה מפרותיו, כדי שיוכל לקיים בו את המצוות התלויות בארץ. בנוסף, יש מעלה לטעת עץ משבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל.

גם אדם שלא יכול לטעת עצי פרי, יש מצווה לטעת עצי סרק, ועדיף לנטוע עצי ריח או עצים שיופיים מביא נחת רוח לבריות, כיוון שזה הוא שבחה של ארץ ישראל, שהרואים אותה כיישובה מברכים את ד' על הארץ הטובה שנתן לבניו.

בנוסף למצוות הנטיעה ישנה חשיבות גדולה נוספת, שכל אדם ידאג שיהיה לו עץ פרי בגינתו, כמו שאמר לנו הגאון רבי אשר וייס שליט"א גאב"ד "דרכי תורה", שרובנו נוהרים שלא להיכשל באיסורי אכילה כמו טבל ושביעית - אבל לא מספיק לא להיכשל בעבירות, צריכים להשתוקק לקיים בפועל את המצוות, כמו שמשה רבינו נתאוהב לא רק להיכנס לארץ ישראל אלא גם לקיים מצוותיה של הארץ, שכן שלמות יישוב ארץ ישראל היא בקיום מצוותיה מתוך חיבה ואהבה. אגב, הגר"א וייס שליט"א התבטא באוזנינו פעם שיש לו שמחה גדולה, על שזכה שיש לו עץ (לימון) בחצרו, וכך זוכה לקיים בפועל את המצוות התלויות בארץ, להפריש טבל ודאי, תרומה גדולה, תרומת מעשר, מעשר ראשון מעשר שני, פדיון מעשר עם ברכה, וליהנות מפרותיה.

♦ הרב ר. וילמן ♦

לרגל יום ראש השנה לאילנות, ביקשנו השנה לגעת דווקא ב"אילנות" עצמם, וללמוד מעט על היחס התורני הנוגע לנטיעת אילנות. לשם כך פנינו להרה"ג ר' יהודה טאוב שליט"א מחבר הספר החדש "נטעה כרם", העוסק בדינים ובהלכות נטיעת עצים.

הספר החדש "נטעה כרם" שראה אור זה עתה, עוסק כולו במצווה מהתורה לטעת עצי מאכל בארץ ישראל, כפי הנאמר במקרא "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", ובמדרש רבה למדו ממקרא זה שיש מצווה לטעת עצי מאכל בארץ ישראל. יצוין, כי מקור נוסף למצווה יקרה זו לומדים מהפסוק העוסק בחזרה מעורכי המלחמה, "ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישוב לביתו", ובירושלמי הסבירו שמדובר רק בנטוע המישה עצי מאכל בארץ ישראל, שכדאי שיזכה להשלים את המצווה הגדולה של נטיעת עצי פרי, והוא פטור מלצאת למלחמת מצווה. בספר מתבאר שיש הבדל גדול בין שני המקורות: בעוד שמצוות "ונטעתם כל עץ מאכל", ניתן לקיים גם בעץ אחד של פרי - ואפילו בחצר שאינה שלו, את מצוות "מי האיש אשר נטע כרם", מקיימים רק "בחמשה עצי מאכל שנטוע האדם בקרקע שלו".

מצאנו עניין זה גם אצל גדולי ישראל. על חיבת הארץ של רבנו ה"בן איש חי" זצוק"ל מסופר, שבכל שנה לפני ט"ו בשבט, מינה שליח לארץ ישראל שיביא לו מפירותיה, כדי להרגיש את הטעם המיוחד שבפירות ארץ הקודש, וכל ימיו - למרות מגוריו בכבל שבחו"ל - השתדל לקיים המצוות התלויות בארץ. הוא רכש על ידי שליח בית בארץ ישראל, ושדה וכרם, כדי שיוכל לקיים את מצוות התורה, פאה, שביעית, תרומות ומעשרות, ערלה ורבעי.

לֶאֱכֹל מִפְרֵיהָ וְלִשְׂבֹּעַ מִטּוֹבָהּ

חכיבות הארץ ופירותיה על גדולי הדורות וצוק"ל

מהרמב"ם הגאונים המפורסמים שפעלו לטובת יישוב ארץ הקודש, היה הגאון הנודע ראב"ד ורשא רבי יצחק הכהן פייננבוים זצ"ל, שלא פחד ולא התחשב כאלה שהתנגדו לדעיון זה. כשנת תרמ"ז התקיימה בוורשא אסיפה כעניין יישוב ארץ ישראל, ואף הוא השתתף בה, יחד עם מרן ה"בית הלוי" מכריסק. אז אמר: "כל הגלות היא בגלל שכני ישראל ממאסים בארץ הקודש, כמו שנאמר בתהילים: 'וימאסו בארץ חמדה... וישא ידו להם להפיל אותם כמדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות'. ועתה צריכים לתקן את זה".

קיים רבי יצחק פייננבוים זצ"ל בפועל את מצוות יישוב ארץ ישראל, וקנה חלקת אדמה במקום שנמצאת עכשיו העיר רחובות, בכדי שיהיה לו חלק בארץ. לדעתו, היה מן הראוי שידפיסו את כל ספרי הקודש בארץ ישראל דווקא, ככתוב "כי מציון תצא תורה". הוא בעצמו היה מחשיב מאוד את הספרים מדפוס ירושלים על כל הדפוסים שבגולה. מהיום שאפשר היה להשיג בוורשא יינות מארץ ישראל, הפסיק לשתות יין ממדינות אחרות, וכשהזמינו אותו לסעודת מצווה, לסידור קידושין ולברית מילה, לקח עימו מביתו בקבוק יין מהארץ הקדושה שיהיה לו לברך עליו. היה רגיל לומר, כי אם היו כל היהודים החרדים משתתפים בכניין הארץ, היה הכל מתנהג כאן על פי דרך התורה.

הרבי בעל
ה'דברי יציב'
מקלויזנבורג
וצוק"ל

במעלות

פירותיה של

ארץ ישראל

סיפר הגר"ש אונגר

זצ"ל, גאב"ד חוג חתם

סופר: "ראיתי כשפעם אחת

השתתפתי בחתונה שנערכה

בקרית-צאנז, בה ישב בראש

המסובים הגה"ק מצאנז-קלויזנבורג

וצוק"ל, כשלאחר האחד הדיין מאוהעל

הגאון רבי שמואל זאב הלוי ראטה זצ"ל, ומצדו

השני ישבתי אנכי, ושוחחנו יחדיו בכמה עניינים.

וכך אמר כ"ק הרבי מצאנז וצוק"ל: 'טעמו וראו את

הפירות הקדושים של ארץ-ישראל, כמה טובים ומשובחים הם וערבים לחיך! הרי אני באתי מאמריקה, שם הפירות יפים ונאים למראה, אך תפלים וחשוכי טעם הם, ואילו פירות הארץ הקדושה הם מלאי טעם וערבים'. והוסיף ואמר: 'אף בשעת חורבנה של ארץ

◆ ראש השנה לאילנות ◆ "מוסף
שבת קדש" בשיחה עם הרה"ג ר'
יהודה טאוב שליט"א מחבר הספר
"נטעה כרם", על חשיבות מצוות
נטיעת עצים בארץ הקודש, ועל פרטי
ההלכות בנטיעתם ובעקירתם ◆ כי
רצו עבדיך: עובדות על גדולי ישראל
בכל הדורות וחכיבות פירות הארץ
בעיניהם ◆ על העץ ועל פרי העץ ◆

■ בצפיפות היורד כיום בקושי יש מקום לדור... מקום לטעת עצים מנלן?

יש רבים שמדימים גבה בשאלה זו – "על מה אתה מדבר, אין מקום לזוז בבית, ואתה מדבר אתנו על עצים?! אבל הכל תלוי בהבנת החשיבות, כשם שכל קבלן חייב על פי החוק לבנות לכל דייר הניזון לרכב, והניזון לרכב אש וכדומה, כך מן הראוי היה שבכל בית חדש שבונים, ישאיר הקבלן חלקת אדמה בה יוכלו לנטוע הדיירים עצים כמו ידיהם, ולכתחילה כאמור עצי מאכל. קשה אמנם לצפות כמצב כיום שתהיה דרישה מצד הקונים לדאוג בכל בית חדש לחלקת אדמה, כשם שהקבלנים משתדלים היום לבנות מרפסות סוכה למען הציבור החרדי, אבל כל אחד במידת היכולת צריך שתהיה דרישה לעשות משהו בנינה הנמצאת בדרך כלל בכל בניין. לשם כך צריך דבר ראשון ללמוד את הסוגיה, לדעת היכן כתובה המצווה לטעת עצים, כמה עצים צריך לטעת, והאם כולם צריכים להיות במקום אחד, ועוד פרטים רבים אותם זכינו בס"ד לבאר בספרנו.

כעניין זה יש לזכור, שמצוות הפרשת תרומות ומעשרות מהתורה נוהגת רק בעצי מאכל שגדלו אצל האדם בחצר, ולא בפירות שקונים בשוק או בחנות כפי המובא ברמב"ם בהלכות מעשר.

איסור עקירת עצים

לצד המצווה לנטוע עצים בארץ, מוסיף הגר"י טאוב, אסור לשכוח כי קיים איסור לעקוד עצי פרי, ואפילו בעת מלחמה. ואף עצי סרק לא מותר לעקוד סתם, אלא לצורך. ואם עץ הפרי הוא לא כלכלי – מותר לעקוד על ידי נכרי, אחרי שאלת רב והצגת כל הפרטים.

הגמרא בב"ק דנה אימתי מותר לקצוץ, ואומרת כי כאשר ישנה תועלת בענפי העץ כקורות יותר מהפירות עצמם, מותר לקצוץ את העץ. הגמרא מוסיפה עוד דוגמאות משמואל ורב חסדא שהתירו עקירת עצים, כגון שעץ אחד מזיק לעץ אחר, על ידי נתינת טעם של עץ אחר בשני, ועוד מקרים המבוארים שם. הרא"ש סובר שאפילו אם היה צריך רק למקומו של האילן - יכול לכרותו. הרמב"ם כתב: "לא אסרה תורה אלא דרך השחתה", והיינו כל מקום שאיננו דרך השחתה אפשר לעקור, ולכן אם נעשה לתועלת אחרת כגון שמזיק לאילנות אחרים או בשדה אחרים, אין זו דרך השחתה ויכול לעקור. והט"ז התיר על פי דברי הרא"ש לקצוץ אילנות לצורך בניית בית.

יש לדעת את חומרת העניין, הוא מטעים. הגמרא אומרת בשם רבי חנינא כי בנו נפטר בקיצור ימים ושנים רק בגלל שקצץ עץ תאנה שלא בזמנו. וכוודאי עשה כן באופן של היתר. וסיבת הדבר היא כי נטיעת עץ היא הוספת חיים - ועקירתו היא ההפך. הנוטעים עצים מביאים ברכה ומוסיפים חיים לעולם. על כן טוב להתפלל בשעת הנטיעה על העץ ועל עצים אחרים. וטוב בשעה זו להתפלל על חולים לרפואתם. ועל עקרות שיפקדו לחיים טובים ולשלום. נוסח לתפילה הובא בפרק תפילות בספרנו.

את שם החיבור קרא המחבר שליט"א "נטעה כרם", על בסיס חידושו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א על הפסוק באשת חיל "זממה שדה ותקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם". מרן שליט"א עמד על כך, מדוע לגבי שדה נאמר שהיא קונה ממקום אחר - "ותקחהו", ואילו לגבי כרם היא נטעת בעצמה.

וביאר עפ"ד המדרש רבה האומר על הפסוק: "כי תבוא אל הארץ - ונטעתם כל עץ מאכל", שיש מצווה לטעת עצים של מאכל בארץ ישראל, אבל לגבי תבואה לא מצאנו מצווה מיוחדת לזרוע. ולכן לגבי שדה תבואה קנתה מוכן, אבל כרם נטעה בעצמה.

ישראל, לא נטל הקב"ה מעמנו את הכל, כי אם הותיר לנו את טעמם הטוב של פירות ארץ ישראל, וזה בעצמו תקווה לאחרית הימים, שהשי"ת יחזיר לנו את כל המעלות שנלקחו מאתנו".

ועוד סיפר הגרי"ש אונגר זצ"ל: הרבי הקדוש מהר"א מבעלזא צוק"ל, רגיל היה להעתיק את מקום מגוריו כל שנה לאחר חג השבועות, מכיתו שכתל-אביב לשכונת קטמון שכירושלים עיה"ק, ולשהות בה עד אחר הימים הנוראים. שנה אחת, קיבל מאן-דהוא מאנשיו הקרובים, את רשותו של הרבי לגור בחדשי הקיץ שמחג השבועות עד אחר הימים הנוראים, בדירתו הפנויה בת"א, ולשמרה, כי כך הייתה דרכו הקדושה, מטעמים הכמוסים עמו, מדי עוזבו אותה, היה מקפיד להפקיד שומרים בדירתו, שידורו בה וינטרוה.

הנה, אותו חסיד מתגורר היה בדירה בדמי מפתח בשכונת ימין משה הירושלמית, ונאלץ לעקור הימנה, מכורה הסכנות שהיו מנת חלקה של השכונה שסבלה אז מיריות שירו לעברה ללא הרף צלפים ירדנים, מצדו השני של הגבול. ביקש הלה למוכרה, אך בעל הדירה סירב, ועל אף פסק הדין בבית דין העדה החרדית שעליו לעשות כן, עמד הוא במריו ובעקשנותו, ולא נתן למוכרה, ועקב כך נקלע החסיד הנ"ל למצוקה קשה.

בהתקרב ימי ראש השנה, עלה רעיון במוחו של היהודי ה"שומר" הנ"ל לקטוף מפירותיו של עץ הגויאבה הנוטע בחצר דירת הרבי מבעלזא בת"א, ולהעלותם לירושלים לכבוד יו"ט, לשולחן הרבי הנערך כליל ב' דר"ה הנקרא "לרוד מזמור טיש", ובו מחלקים פירות האילן ופירות הארץ. ואכן, קטף הוא מפירות אילן הגויאבה, והעלים לירושלים.

בערב יו"ט נכנסו לקודש פנימה, כל אשר ידבנו לבו. איש איש ומנחת פירותיו, להעלותם על שולחנו של הרבי. רבי אהרן נראה היה כמתנמנם כפי שהיה נראה כל אימת שהזכירו לפניו "קויטלעד", והמשב"ק הרה"ח ר' שלום פויגל זצ"ל נענע קמעא את כיסאו להעידו. ובהגיע אותו חסיד עם טנא הגויאבות - מחצרו של הרבי שכתל אביב, רכן המשב"ק לפניו ואמר: "הוא הביא מפירות העצים הנוטעים בחצר הרבי שכתל אביב".

כשמוע הרבי את דברי ר' שלום, הרים ראשו באחת ושאל בקורת רוח מרובה: "הפירות הללו מחצרי הם? האם העץ 'אילן רברבא' הוא, גדול ונאה? האם הנך משקוה ומטפחהו?" ושמחה והנאה מרובה נשתקפו מפניו, והיה נראה ומוכן ששמחה זו באה לו על פירות ארץ ישראל.

הבחין החסיד כי שעת כושר ועת רצון היא מלפניו, והזכיר לפניו את קשייו בענייני הדירה, ובירכו הרבי על אתר, שיצליח בענייניו. ואכן, ברכת הצדיק מיהרה להתקיים: מיד אחרי יו"ט חיפשו במפתיע בעל הדירה, התנצל בפניו מעומק לבו על כל שהיה, והתחנן לפניו שימחל לו, כי הרי יהודים מוחלים הם זה לזה ביום הכיפורים, ואף הציע לשלם מכיסו סכום גדול עבור הדירה, ובלבד שימחל לו, ובסכום זה קנה לו היהודי הלה דירה בכני-ברק. ויהי הדבר לפלא.

ביישוב טלז-סטון הממוקם על הרי ירושלים, הייתה לכ"ק האדמו"ר בעל ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל דירה, אליה היה פורש למנוחה מפעם לפעם. שם יכול היה לשבת בשקט ולעמול על כתיבת חידושי תורתו ללא טרדות והפרעות. בדרך כלל הרבי היה נוסע לטלז-סטון ביום שני ושבת לירושלים ביום חמישי, בו הייתה קבלת קהל. גם בעת שהותו בדירתו בטלז-סטון קיבל הרבי זצוק"ל קהל, מדי יום שלישי.

היה זה בערב שנת שביעית, כאשר נכנס הרבי לראשונה להתגורר בדירה. הדירה הייתה מוקפת חצר, והרבי הביע את רצונו לשתול צמחים בגינה, כדי לזכות ולקיים את מצוות השמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה. הזמן לפני שנת השמיטה היה קצר. מיהרו להביא שתילים מתאימים, ביניהם גם דקלים, אותם ביקש הרבי לטעת, כדי שולוכיהם יזכירו את הנענועים ורגשי זעקת "אנא ד' הושיעה נא". ואכן, שטיחי דשא טבעי נפרסו וחוכרו לקרקע, הצמחים הוטב כמשך ימים אחדים, כדי שייקלטו בקרקע לפני שביעית ויוכלו לקיים בהם כשמיטה את המצווה היקרה של "ושבתה הארץ שבת לד'". וכך היה, הרבי יושב בחצר הבית וכותב את תורותיו, ומתענג לחזות בקיום המצווה של "שבת שבתך יהיה לארץ".

הרבי מבעלזא זצוק"ל (באדיבות 'בחדרות קדשו' בעלזא)